

Kancelaria Adwokacka
adwokat Krzysztof M. Miazga

Warszawa (02-390), Colosseum, ul. Grójecka 186 lokal nr 628
adres do korespondencji: skr. poczt. 15, 02-105 FUP Warszawa 79
tel. kom. 0 602 627 217 e-mail: kmniazga@ci.onet.pl

Warszawa, dnia 11 marca 2016 r.

Zarząd Wykonawczy
Związku Ochotniczych
Straży Pożarnych
Rzeczypospolitej Polskiej
w Warszawie

OPINIA PRAWNA

Przedmiot opinii: Szkolenie członków OSP w zakresie przepisów o bezpieczeństwie i higienie pracy (BHP).

Zgodnie z art. 66 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78 poz. 483 z póź. zm.) każdy ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Sposób realizacji tego prawa oraz obowiązki pracodawcy określa ustawa. Powstaje w związku z tym pytanie: co właściwie znaczy to pojęcie? Można przyjąć, że jest to ogół norm prawnych oraz środków badawczych, organizacyjnych i technicznych, mających na celu stworzenie pracownikowi takich warunków pracy, aby mógł on wykonywać ją w sposób produktywny, bez narażania go na nieuzasadnione ryzyko wypadku lub choroby zawodowej oraz nadmierne obciążenie fizyczne i psychiczne (Bezpieczeństwo, red. *D. Koradecka*, s. 645). W państwach języka angielskiego oraz w dokumentach organizacji międzynarodowych, takich jak Unia Europejska czy MOP, używa się dla określenia tej problematyki angielskiego terminu *occupational safety and health*, zaś w Polsce mówimy o bezpieczeństwie i higienie pracy. Sposoby zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy zostały w podstawowych zarysach uregulowane w kodeksie pracy. Zawarte w dziale X postanowienia są rozwinięciem i uszczegółowieniem określonej w art. 15 podstawowej zasady prawa pracy, a także zawartego w art. 94 pkt 4 jednego z podstawowych obowiązków pracodawców w stosunku do pracowników. O znaczeniu, jakie ustawodawca przywiązuje do tego działu świadczy fakt, iż składa się on aż z 13 rozdziałów. Oprócz działu X, problematyki bhp dotyczą również inne części k.p., w tym w szczególności rozdział VI działu IV (odpowiedzialność porządkowa pracowników), dział V (odpowiedzialność materialna pracowników) oraz dział XIII (odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko prawom pracownika). Problematyka zasad bezpieczeństwa i higieny pracy jest przedmiotem wielu aktów prawa międzynarodowego i europejskiego (patrz:

Wojciech Muszalski, Komentarz do kodeksu pracy, *Legalis*, 2007, tezy do działu dziesiątego k.).

Co do zasady więc przepisy BHP dotyczą tylko i wyłącznie pracowników, więc nie mają bezpośredniego zastosowania do członków OSP biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych, ćwiczeniach lub w szkoleniu.

Wyjątek od powyższej zasady odnosi się do tych członków OSP, którzy biorą udział w działaniach ratowniczych lub w szkoleniu w podwójnej roli (członka OSP i jednocześnie osoby pozostającej w stosunku pracy, w ramach którego bierze udział w działaniu ratowniczym). Najczęściej będzie to dotyczyło kierowców OSP zatrudnianych przez gminy na podstawie umowy o pracę. W przypadku gdy podstawą wyjazdów dla kierowcy OSP jest umowa o pracę zawarta z gminą, na gminie ciążyą wszystkie obowiązki z zakresu przestrzegania BHP, jakie ciążyą na pracodawcy.

Fakt, że przepisy BHP, określone w kodeksie pracy i w przepisach z nim związanych nie mają wprost zastosowania do strażaków OSP nie oznacza, że nie ma żadnych unormowań dotyczących bezpiecznego udziału członków OSP w działaniach ratowniczych lub w szkoleniu.

Art. 19 ust. 1b ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity z dnia 17 lutego 2016 r. Dz. U. z 2016 r. poz. 191) stanowi, że bezpośredni udział w działaniach ratowniczych mogą brać członkowie ochotniczych straży pożarnych, którzy ukończyli 18 lat i nie przekroczyli 65 lat, posiadający aktualne badania lekarskie dopuszczające do udziału w działaniach ratowniczych oraz **odbyli szkolenie pożarnicze, o którym mowa w art. 28 ust. 1**. Art. 28 ust. 1 ustawy wskazuje, że organizatorem szkoleń pożarniczych jest Państwowa Straż Pożarna lub gmina. Ustawodawca pozostawia tu wolne pole do ustalenia zakresu szkoleń jakie powinni odbywać członkowie OSP.

Podstawowe regulacje tych zagadnień znajdujemy w dokumentach zatytułowanych „*Zasady organizacji szkoleń członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych*” oraz „*Program szkolenia podstawowego strażaków ratowników ochotniczych straży pożarnych*” wydanych przez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej, opublikowanymi m.in. na stronie internetowej ZOSP RP.

System szkoleń, którym podlegają członkowie OSP jest odrębny od szkoleń jaki przechodzą pracownicy. System szkoleń nie polega na tym, że co jakiś czas ponawiane są szkolenia na ten sam temat, lecz na tym, że szkolenie odnosi się do poszczególnych płaszczyzn (umiejętności). Odbycie szkolenia na pewnym poziomie uprawnia członka OSP do udziału w określonych rodzajach akcji ratowniczych i na określonych stanowiskach. Np. szkolenia z zakresu ratownictwa technicznego, chemicznego i ekologicznego, szkolenie dla naczelników OSP.

Organizatorem szkoleń Ochotniczych Straży Pożarnych jest w założeniach przede wszystkim komenda powiatowa lub miejska Państwowej Straży

Pożarnej. Powiązanie szczebla powiatowego ze szkoleniem strażaków ratowników Ochotniczych Straży Pożarnych na swoim terenie ma uzasadnienie, a to z uwagi na przyszłe wspólne działania ratownicze, w czasie których od realizacji poszczególnych etapów akcji i od rzetelnego ich wykonania zależeć będzie bezpieczeństwo wszystkich ratowników i oczywiście poszkodowanych.

Rozwiązanie opiera się na trzech poziomach, od szkolenia podstawowego, poprzez szkolenia specjalistyczne, a skończywszy na szkoleniach dowódczych. Na każdym z poziomów występują bloki szkoleniowe, które ułożone są w kolejności chronologicznej przez co tworzą tzw. ścieżkę szkoleniową. Bez ukończenia szkolenia podstawowego nie ma możliwości podjęcia szkolenia na poziomie specjalistycznym oraz dowódczym. Celem szkoleń na poziomie podstawowym jest przygotowanie do sprawnego i bezpiecznego wykonywania podstawowych czynności ratowniczych, w tym również obsługi i konserwacji sprzętu wykorzystywanego do działań ratowniczych.

Tematyka szkoleń dla strażaków ochotników zawiera w sobie między innymi zagadnienia, które są objęte zakresem szeroko pojętych przepisów BHP. Zostały inkorporowane przez zapisy „*Programu szkolenia podstawowego strażaków ratowników ochotniczych straży pożarnych*”. Dla przykładu można podać, że w ramach szkolenia zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy powinny być zintegrowane z tematyką prowadzonych zajęć (II.2 pkt 11). Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy powinny być zintegrowane z tematyką danego szkolenia. W procesie nauczania należy określić istniejące i przewidywane zagrożenia, wskazywać sposoby bezpiecznego wykonywania zadań oraz potencjalne konsekwencje braku stosowania odpowiednich środków ochrony indywidualnej (V pkt 4).

Również w „*Zasadach organizacji szkoleń członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych*” istnieje zapis, który stanowi, iż doskonalenie umiejętności należy realizować w trybie pracy ciągłej w formie zajęć teoretycznych i praktycznych, na które składają się min. Zajęcia teoretyczne w tym zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy (II). Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy powinny być zintegrowane z tematyką danego szkolenia. W procesie nauczania należy określić istniejące i przewidywane zagrożenia, wskazywać sposoby bezpiecznego wykonywania zadań oraz potencjalne konsekwencje braku stosowania odpowiednich środków ochrony indywidualnej (V pkt 4).

Na marginesie można dodać, iż szkolenia z zakresu BHP prowadzone są również na poziomie dowódczym.

Twórcy programów szkoleń przewidzieli więc szkolenia dla członków OSP w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy, ale nie jako konsekwencja uregulowań kodeksu pracy, a jedynie jako wykorzystanie ich w procesie szkoleniowym członków OSP, w zakresie jakie jest to niezbędne strażakom ochotnikom.

Natomiast dość nietypowa sytuacja powstaje w przypadku kierowców OSP zatrudnionych na tym stanowisku przez gminę. Przechodzić powinni oni niejako podwójne szkolenia (raz jako pracownicy w zakresie BHP i drugi raz jako członkowie OSP w zakresie szkoleń, które obowiązują strażaków ochotników).

Godzi się również podnieść, że rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 16 września 2008 r. w sprawie szczególnych warunków bezpieczeństwa i higieny służby strażaków Państwowej Straży Pożarnej (Dz. U. Nr 180 poz. 1115), które weszło w życie 1 stycznia 2009 r. zostało wydane na podstawie art. 29a ust. 2 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (tekst jednolity z dnia 19 listopada 2013 r. Dz. U. z 2013 r. poz. 1340, z późn. zm.) i dotyczy tylko i wyłącznie strażaków Państwowej Straży Pożarnej. Nie dotyczy członków OSP.

Oczywiście nic nie stoi na przeszkodzie, by rozwiązania przyjęte w rozporządzeniu były także przedmiotem szkoleń prowadzonych dla strażaków ochotników. Ale podstawą do ich wprowadzenia do programu szkoleń nie będzie rozporządzenie, ale uregulowania „Zasad organizacji szkoleń członków ochotniczych straży pożarnych biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych” oraz „Programu szkolenia podstawowego strażaków ratowników ochotniczych straży pożarnych”.

Krzysztof M. Miazga
adwokat

